

כ"ט אייר ה'תש"פ		כניסת שבת	יציאת שבת
ירושלים	18:59	20:16	
ת"א	19:14	20:18	
חיפה	19:07	20:20	
באר שבע	19:15	20:17	

אילול של צחוק

פרשת "במדבר"

עשר פרשיותיו של ספר "במדבר" - המתארות את מסלול המעבר מהמון עבדים חסר פרצוף, אל עם מגובש ומסודר הנושא זהות ויעוד ברורים - מתחלקות לשניים; חמש הפרשיות הראשונות מדווחות על התגבשותו של העם במדבר לחטיבה אחת, ועל העימותים והמאבקים שהתלו להתגבשות זו: חטא המרגלים מוציאי דיבת הארץ רעה, מחלוקתו של קורח, ועוד. ואילו חמש הפרשיות האחרונות מתארות כבר את סוף הדרך לארץ כנען, את מלחמות סיחון ועוג ואת ראשית ההתנחלות בארץ.

במדבר סיני קם העם היהודי, ובו חושלה ועוצבה דמותו הרוחנית. במדבר עלתה וצמחה תרבות שלמה ומקיפה, דת ואמונה, מערכת משפטית ואורח חיים, וכנראה שניתן ללמוד מכך משמעות עמוקה:

בכדי לקבל את התורה, בכדי להפנים את חכמתו העצומה של הקב"ה, עלינו לרוקן את עצמנו מכל תוכן אחר וזר שהיה בנו קודם לכן ורק אח"כ להיפתח ולהתמלא.

"וַיִּדְבֵר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי, בְּאֶהָל מוֹעֵד: בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית, לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם--לֵאמֹר. " (במדבר א', א')

אומר מדרש רבה: 'למה ניתנה תורה במדבר? אלא כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר, אינו יכול לקנות את החכמה והתורה, לכך נאמר: במדבר סיני:'

היסוד לקנייני התורה, אם כן, הוא לשים עצמו כמדבר, להפקיר עצמו לגבי התורה הקדושה, לסלק את עצמיותו בשביל לימוד ועמל התורה, ללא שום חשבונות, רק כך הוא הופך לכלי בו יכולה התורה לשרות.

לא לחינם אומרים אנו בתפילת 'אלוקי נצור' - 'ונפשי כעפר לכל תהיה, פתח ליבי בתורתך', כי רק אחרי שאדם שם עצמו כעפר לכל, אז יכול לבקש על התורה. ומבארים המפרשים: "וְהִתְקַמָּה מֵאִין תְּפִצָּא" - כשאדם יודע שהוא אין, אצלו תמצא החכמה.

האדם מהלך בעולם הזה כשהוא יכול לשאת עמו אוצרות מלכים: תורה, מצוות, מידות טובות ואמונה עמוקה בבורא. בדרכו בעולם עלול הוא להיתקל בחורשי רעה, במסיתים ובמקטרגים, שלוחי היצר הרע - החברה הרעה המיידית המושחתות. כולם חפצים לגזול ממנו את הישגיו הרוחניים ולהפכו לחסר-כול.

בכדי שיעבור האדם את הדרך המסוכנת ויצליח להגיע בשלום למחוז חפצו יחד עם אוצרותיו, באופן שלא יהיו למשיסה בידיים הזדוניות של ניסיונות העולם הזה, על האדם לנהוג בדרך הענווה וההצטנעות.

זו הייתה שעת לילה מאוחרת. הגאון רבי שלמה לוריא, רבה של לובלין, 'המהרש"ל, היה רכון על תלמודו בבית מדרשו. לפתע הגיע לאוזניו קול חרישי. המהרש"ל חדל מלימודו והטה אוזן לעבר מקור הקול.

במהרה קלט שהצליל הערב המתנגן לאוזניו הוא נעימה של לימוד תורה, המגיעה מהקומה שמתחתיו. המהרש"ל נדהם. הלוא בקומת הבניין התחתונה ממוקמת חנותו הקטנה של ר' אברהם קאשי, יהודי פשוט, שקט ומתבודד, שבקושי יודע להתפלל ולקרוא פסוקי תהילים.

ר' אברהם מכר בחנותו כוסמת, ששימשה להכנת דייסת הכוסמת הנופצה. מכאן בא שמו, 'קאשי', במשמעות של דייסה. כזה היה האיש בעיני כל מכריו - איש פשוט, מוכר כוסמת.

אלא שקולות הלימוד לא פסקו, והמהרש"ל קם ממקומו והתקרב אל החלון. כעת היה ברור לו שזה קולו של ר' אברהם קאשי. האיש הפשוט, שנחשב עם-הארץ, מפלפל באחת הסוגיות החמורות בתלמוד, מקשה ומתרץ, מפרץ ומיישב. נראה היה כי כל שבילי התלמוד נהירים לו.

המהרש"ל עמד נפעם. גאון אדיר מסתתר כאן, מתחת לבית המדרש, ואיש לא ידע על כך! למחרת זימן המהרש"ל את ר' אברהם קאשי. "אבקש להציע לפניך קושיה שהתעוררה לי בלימודי", אמר לו. ארשת תדהמה עלתה על פניו של קאשי. "יוכי כבודו מתלוצץ עמי? מה לי ולשאלות המתעוררות אצל רבנו הגאון?!"

המהרש"ל חידך יודע סוד, והחל להצפיר בקאשי לחדול מלהסתיר את גדולתו ולהאיר את הסוגיה שהתקשה בה. בתחילה עמד האיש בעמדתו ושב וטען שאינו מבין מה המהרש"ל רוצה ממנו, אולם המהרש"ל דרש בתוקף מר' אברהם לחדול מלהעמיד פנים..

כמי שמשלים עם רוע הגזרה השפיל ר' אברהם את עיניו אל הגמרא, עיין בה כמה רגעים, ואז נשא את מבטו והחל להרצות את דבריו בשטף וברהיטות. פיו הפיק מרגליות ודבריו האירו את הסוגיה באור חדש. הסוגיה המסובכת באה על פתרונה, לשביעות רצונו של המהרש"ל.

אולם ר' אברהם היה מודאג. סודו נתגלה למהרש"ל, והוא פנה אליו בתחנונים וביקש כי איש מלבדו לא ייחשף לו. באין-ברירה ניאות המהרש"ל לכבד את רצונו של ר' אברהם ולהסתיר את גדולתו מעין הציבור. בליבו חש החמצה. תורה מפוארת כל-כך ראויה לכבוד מלכים. איך ייתכן שגאון כזה יעסוק במכירת כוסמת ויידחק לשולי החברה, חשב בליבו. אבל הוא הבטיח והתחייב להוסיף ולשמור את הסוד.

זמן רב חלף. המהרש"ל נצר את סודו של ר' אברהם קאשי, ורק מפעם לפעם היו השניים נפגשים ללימוד משותף בסתר. כשקרבו ימיו של המהרש"ל להסתלק מן העולם, הניח צוואה, שאותה פתחו בני הקהילה רק אחרי פטירתו. רבה הייתה תדהמתם כאשר גילו כי מורם ורבים ציווה למנות אחריו לרב את ר' אברהם קאשי, מוכר הכוסמת!

ראשי הקהל הנבוכים מיהרו אל האיש, אך זה חיזק את תמיהתם כאשר הצהיר קבל עם ועדה שהוא יהודי פשוט ועם-הארץ. אלא שבהכירם את רבם הגדול הבינו יהודי לובלין כי יש דברים בגו, ואם המהרש"ל מבקש למנות את האיש לממלא מקומו, נראה שאין הוא יהודי פשוט כל עיקר. הם לחצו על ר' אברהם קאשי והפצירו בו למלא את ציוויו של רבם.

"אני מסכים", אמר לבסוף ר' אברהם קאשי, "אך אני מציב שלושה תנאים שעליכם לקיים, אם רצונכם שאקבל את משרת הרבנות. האחד - שלא אקבל תשלום כלשהו מקופת הקהל, שכן אינני מעוניין להתפרנס אלא מיגיע כפיי. השני - שמקומי בבית הכנסת לא יהיה במזרח, אלא יישאר בירכתי בית הכנסת, במערב. והשלישי - שלא יכנו אותי 'מורה מורנו', אלא 'מורנו' בלבד". באין-ברירה הסכימו ראשי הקהילה לתנאיו של ר' אברהם קאשי, והוא הוכתר לרב הקהילה. א-אז פרץ אורו וגדולתו בתורה נתגלתה לעין כול. ובכל-זאת, ביקשו בני הקהילה להתחכם ולכבד את רבם במידת האפשר בלי להפר את תנאי ההכתרה.

ראשי הקהילה החליטו שבכל בוקר יקנה שמש בית הכנסת את כל סחורתו היומית של הרב, כדי שלא יהיה טרוד במכירתה במשך היום. פתרון יצירתי נמצא גם לבעיית מקומו הלא-מכובד במערב בית הכנסת: כל מכובדי הקהילה, שתופסים את מקומותיהם במזרח, עברו לשבת במערב בית הכנסת. גם התואר 'מורנו' נהפך למכובד, לאחר ששאר בני הקהילה הנכבדים נושלו מתואר זה והסתפקו בתואר 'חבר'.

אלא שרבי אברהם קאשי מעולם לא התרגל לכבוד שהונח לו, והוסיף להתנהל בפשטות ובענווה. סמוך לפטירתו ביקש להיקבר סמוך לקבר אביו, שהיה יהודי פשוט ונקבר בשולי בית העלמין, וכמו-כן ציווה שלא יקימו אוהל על קברו. ואכן כך נעשה.

במסע כיבושיו, הגיע המצביא הנודע אלכסנדר מוקדון לארץ ישראל. ככל הנראה הוא הגיע מהדרום, מאפריקה, ובהיכנסו לארץ פגש את "זקני הנגב" והציג בפניהם שאלות שעניינו אותו.

כחיכו של אריסטו, התעניין אלכסנדר בעיני הגות ומחשבה, ובהתאם לכך הוא הציג עשר שאלות עיוניות בפני הזקנים.

מתארת הגמרא (תמיד לב): עשרה דברים שאל אלכסנדר מוקדון את זקני הנגב, ואחת מהם: מה צריך אדם לעשות כדי להאריך ימים?

השיבוהו זקני הנגב: ימית את עצמו!

הציג בפניהם שאלה נוספת:

ומה הן הפעולות שאדם עושה הגורמות להחשת מותו?

השיבוהו זקני הנגב: יחיה את עצמו!

ויש לשאול למה כוונו הזקנים בדבריהם? מסבירים חכמים:

"ימית עצמו" - הינו ישפיל את עצמו. חז"ל למדונו שהרוצה להאריך ימים אינו מפגין את מעלותיו ואינו מתגאה על הבריות אלא להפך, הוא מחציץ את מעלות הזולת וינהג בענווה ולא יגרום שיקנאו בו.

"יחיה עצמו" הינו להפך, דיגיש את עצמו ויתגאה על זולתו, ובזאת הוא יקצר את ימיו, כי הוא מעלה עליו את קנאת הבריות ויתנו בו את עינם הרעה. בדברים אלו טמון הבדל יסודי בין השקפת התורה על אושר החיים לבין הסתכלות שטחית על השגת עושר.

"וידבר ה' אל-משה ואל-אהרן ואמר: איש על-דגלו באתת לבית אבתם, יחנו בני ישראל: מנגד, סביב לאהל-מועד יחנו." (ב, א-ב)

בפרשתנו מתואר, שצעדת העם במסעותיהם לארץ בארבעים שנות המדבר היתה בשני מעגלים: המעגל הפנימי שסבב את המשכן ובו הכהנים והלוויים, והמעגל החיצוני ובו שבטי ישראל, כאשר כול שבט חנה בנפרד במקומו המוגדר סביב לדגל המחנה אליו שויך.

אבל, גם כאשר "איש על-דגלו באתת לבית אבתם, יחנו בני ישראל: - מנגד, סביב לאהל-מועד יחנו." (ב, ב). כולם פונים למרכז אחד – לאהל מועד מקום עבודת השם, לארון העדות ובו התורה ולוחות הברית. זה הברית התיכון, זה המאחד, זה המרכז והציר סביבו סובב העם. שבלעדיו – שבטים תלושים הם.

זאת ועוד; המדרש מתאר, שכל הלוויים בשאתם את הכלים שהיו ממונים עליהם, היו מהלכים כדרך בעל משא שהולך לפניו אל הדרך; אך בני קהת, אלא שנשא את הארון מלפנים הלכו כאשר עורפם מופנה לכוון הדרך ופניהם לכוון הארון, כדי שלא יפנו את גבם לארון. הסביר רבי איזיק שר, כי אופן נשיאת הארון על ידי בני קהת בטא את תחושתם הטהורה והזכה כי אין להם צורך כלל בראיית הדרך כדי לשאת את הארון, כי הדבוק בקדושה הולך אחריה בעיניים עצומות.

החפץ חיים זצ"ל, מביא בהקדמה לספרו "מחנה ישראל", מדברי הזוהר הקדוש, שמחנה ישראל במדבר היה כמחנות המלאכים במרום. כשם שהמלאכים חונים כביכול סביב לשכינה הקדושה, כך חנו השבטים סביב אוהל מועד, מעון השכינה, "להורות כי הוא אלוקינו אבינו מלכנו, ואנחנו עמו ועבדיו, בניו כשתלי זיתים סביב לשולחנו".

והוסיף, כי גם עתה, בעת החורבן והגלות, מתפללים כל ישראל בכל קצווי תבל ופניהם לירושלים למקום המקדש ממנו לא זזה שכינה, "אם כן, עדיין אנחנו כדגלי המדבר, וגם אם רחוקים אנו בגוף הנה קרובים אנו בנפשנו, ועינינו וליבנו שם כל הימים".

אך כל זה גם משל נוקב לאדם עצמו: בני אדם אנו, חייבים לאכול לשתות ולישון, לעמול לפרנסתנו ולהרוויח את לחמנו. אך לא זו התכלית, לא זה העיקר! **"סביב לאהל-מועד יחנו."**! זה הציווי, זה המסר שמעבירה התורה! שאוהל מועד, השראת השכינה, ועבודת השם, יהיו נקודת המרכז בחיי העם בכללו, ובחיי כל אחד ואחד בפרט. שנדע שיש ציר סביבו הכל פועל, כמו הלב שהוא מרכז החיים.

יחשוב כל אדם, יערוך חשבון נפש: האם עבודת ה' ותורתו הם מרכז חיינו, ואל יאמר: גם זה וגם דברים אחרים.

יתכנו דברים רבים, אבל מרכז יש אחד בלבד. ויודגש: אין דורשים מהאדם להתנזר מהנאות, אבל דבר אחד כן נדרש: שידע מה עיקר ומה טפל, מה הוא האמצעי ומה היא המטרה. על רבנו הקדוש אמרו שהיה עשיר יותר ממלך פרס, ולא פסקו מעדני עולם משולחנו, ובשעת פטירתו, זקף עשר אצבעותיו ואמר: "גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותיי בתורה, ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה". כלומר: שאותם תענוגות ומעדנים לא היו המטרה והשאיפה, אלא אמצעי בלבד.

באור זה נקבל את התורה בחג השבועות הבא עלינו לטובה, כמרכז חיינו, כציר סביבו אנו סובבים! נשוב ונמקם את התורה בליבנו, וסביב לאוהל מועד נחנה!

"והחנים קדמה מזרחה, דגל מחנה יהודה לצבאתם; ונשיא לבני יהודה, נחשון בן-עמינדב. ... והחנים עליו, משה יששכר; ונשיא לבני יששכר, נתנאל בן-צוּעַר... משה, זבולון; ונשיא לבני זבולון, אליאב בן-חלון." (ב, ג-ז)

אם נתבונן היטב בפסוקים אלו, המתארים את האופן שבו חנו בני ישראל מסביב לאוהל מועד, נשים לב כי רק לגבי מטה זבולון לא נאמר "ומטה זבולון", כפי שנאמר לגבי כל שבט שלישי שנמנה על הדגל.

אנחנו מוצאים את "וי החיבור" לגבי שבט גד (פי' יד), שהוא השלישי בדגל מחנה ראובן ולגביו נאמר "וימטה, גד", כך גם לגבי מטה בנימין (פי' כב), שהוא השלישי בדגל מחנה אפרים ואף לגביו נאמר "וימטה, בנימין", וכן לגבי נפתלי "וימטה, נפתלי" (פי' כט), שהוא השלישי בדגל מחנה דן.

יוצא מן הכלל, כאמור, הוא מטה זבולון, אשר לגביו נאמר בפסוק שלפנינו רק "מטה, זבולון" – בלי ו' החיבור, ומה פשרו של שינוי זה?

מסביר רבנו יעקב בן אשר **"בעל הטורים"**: לא אמר "ומטה", כדרך שנאמר באחרים. לפי זבולון היה מפרנס ליששכר. וראיתי בתנחומא הטעם שלא אמר ומטה בזבולון כמו שאמר בכולו, ללמדך שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא ונותן לתוך פיו של יששכר, לפיכך לא רצה הכתוב לעשותו טפל לו, לומר ששכרו גדול כמותו. לכן חשוב הכל כמטה אחד וכאילו אמר "יששכר מטה זבולון".

אולם, הנה בפרשת 'ויחי', בברכות יעקב לבניו, ובפרשת 'וזאת הברכה', בברכות משה לבני ישראל, הקדימה התורה את זבולון ליששכר, ופירש שם רש"י שכיוון שתורתו של יששכר נתמכת ע"י זבולון, לכן הקדימה אותו התורה.

ואם כן, נשאלת השאלה, מדוע בפרשתנו הקדימה התורה את יששכר לזבולון, בשמות הנשיאים, בפקודיהם ובסדר הדגלים, הרי אם חלקו של זבולון בתורת יששכר היא סיבה להקדימו, להיכן נעלמה סיבה זו בפרשתנו?

ספר **"טללי אורות"** הביא בשם האדמו"ר מסקולען זי"ע תירוץ נפלא: ודאי שמעלת שבט יששכר העמל בתורה, גדולה ממעלת זבולון התומך תורה, כי לא מסתבר שיהיה המסייע גדול מהעושה. ומשום כך, בפרשתנו שהשבטים נמנים עפ"י מעלתם, מנו את יששכר לפני זבולון, כי הם ראשונים במעלה. אבל בפרשות 'ויחי' ו'וזאת הברכה' העוסקות בברכות לשבטים, הקדימו את זבולון, כי גורלו של יששכר הנתמך ע"י זבולון, תלוי בברכת זבולון.

מרו' **החפץ חיים'** זי"ע מרבה היה לדבר אודות זכותם העצומה של 'תמכין דאורייתא' בהחזקת תורה, 'אל תפצירו בנדיבים לתרום' – היה אומר לעסקני יועד הישיבות' – 'אם תהיה להם זכות, הם יתנו בעצמם'.

פעם בהיותו במוסקבה ביקר בביתו של נדיב מפורסם שהיה רגיל לתרום כסף לשיבתו. באותה עת היה שם בבית עשיר אחר שאף הוא כידידו ביקש לתרום כסף לשיבה, אך החפץ חיים סירב לקבל ממנו את תרומתו, הוא הניח את התרומה על השולחן, והיחפץ חיים: כמי שאינו שם לב, החל לדבר על קדושת יום השבת. העשיר השתומם, מעולם לא סירבו לקחת ממנו תרומה. משראה שהיחפץ חיים אינו נוטל את התרומה, סבר שזה משום שסכום התרומה אינו מספק אותו, הוא הוציא מכיסו עוד סכום נכבד והניח אף אותו על השולחן, אך גם עתה, עמד היחפץ חיים בסירובו ולא נטל את התרומה. "האם הכסף שתרמתי אינו מספיק? האם עלי להוסיף עוד?" – שאל העשיר הנבוך.

"לא ולא, סכום זה הוא בוודאי תרומה הגונה, אך אנו הרי שותפים, הלומדים הם בבחינת 'יששכר', ואתה התומך תורה בבחינת 'זבולון', וכשותפים, חפצים אנו לדעת מיהו השותף שלנו", וכאן תפס היחפץ חיים את ידו של התורם ופרץ בבכי, "איך לא אבכה כאשר אני מעלה על ליבי כי יד נדיבה שכזו תישרף באש הגהינום הלוהטת על שחללה את השבת..."

הבין התורם מדוע מסרב היחפץ חיים לקחת ממנו את התרומה, והבטיח לו נאמנה כי מהיום והלאה ישמור שבת ויסגור את עסקיו ביום השבת, או אז נענה היחפץ חיים, וקיבל ממנו את התרומה.

מחר, יום א' נצוין את ראש חדש סיון.

יש תפילה מיוחדת שנוהגים לומר כעת, ערב ראש חודש סיון, ימים ספורים לפני חג מתן תורה.

אלה מילים שכתב השליח, **הרב ישעיהו הלוי הורוביץ**, על חינוך הילדים. בקשות שאימהות ואבות ביקשו דור אחרי דור, עד אלינו.

אבל השנה ההורות הייתה הרבה יותר מאתגרת ועמוקה. בכל סלון נפתח בית ספר ביתי, ופתאום אין הסעה וצלצל. ראינו אותם מקרוב לאורך כל היום, רבים משלימים, קמים ונופלים, ביחד איתנו.

גילינו שלא החזיק שורד אלא הגמיש שורד, ושהאישיות והמידות חשובות כעת יותר מכמה עמודים נספיק השנה בספר חשבון. עכשיו הם חוזרים ללימודים, לאט לאט, אבל נדמה לי שקלטנו שאנחנו המחנכים הכי חשובים שלהם. הנה רק קטע מהתפילה הזו:

"כי על פן, באתי לבקש ולחנן מלפניך שיהא זרעי זרוע זרעי עד עולם זרע קשר... אך שלום ואמת וטוב וישר בעיני אלקים ובעיני אדם, ויהיו בעלי תורה, מארי מקרא, מארי משנה, מארי תלמוד, מארי רצא, מארי מצוה, מארי גומלי חסדים, מארי מדות תרומיות, ויעבדוך באהבה וביראה פנימית, לא יראה חיצונית, ותן לכל גויה וגויה מהם די מחסורה בכבוד, ותן להם בריאות וכבוד וזכה, ותן להם קומה ויפי וחו וחסד, ויהיה אהבה ואחנה ושלום ביניהם..." אמן.

לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתון ז"ל
נלב"ע ב' טבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל
נלב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.